

**ПРОБЛЕМА МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)
ЯК ПРЕДМЕТ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

У статті обґрунтовано важливість і необхідність дослідження проблеми музично-естетичного виховання учнів початкової школи в Україні в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття.

Ключові слова: музично-естетичне виховання, учні початкової школи, концепції естетичного виховання.

Глобальний характер перетворень, що відбуваються нині в Україні, торкається різноманітних сфер діяльності людини, в тому числі й освіти. В умовах докорінного оновлення всіх сфер нашого суспільства, його національного відродження перед педагогічною наукою постає чимало нових вимог, серед яких важливе місце займають проблеми естетичного виховання учнівської молоді. "Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті" визначає пріоритетність естетичного виховання молоді на засадах провідних принципів демократизації та гуманітаризації, відкритості гуманістично-плюралістичних позицій, національної спрямованості навчання і виховання [2].

Результати наукових досліджень у галузі філософії, психології, педагогіки, мистецтвознавства висвітлюють окремі аспекти проблеми естетичного виховання особистості.

Так, філософські аспекти естетичного виховання розглянуто в наукових працях Л. Баткіна, М. Бахтіна, В. Бітасва, Ю. Борева, О. Волкової, Т. Домбровської, І. Зязюна, В. Іванова, В. Кудіна, В. Лозового та ін. Психологічні основи естетичного виховання розкрили Л.Виготський, В.Клименко, В.Роменець, Б.Теплов, С.Якобсон та ін. Питання історії та розвитку окремих видів народного мистецтва, а також проблема художнього образу та його сприйняття досліджуються у мистецтвознавстві (Е.Антонович, О. Кульчицька, Ю. Лашук, Н. Волков, С. Раппопорт та ін.).

Педагогікою вивчаються загальні питання естетичного виховання та розвитку школярів (Ю. Алієв, А. Болгарський, Д. Джола, Л. Коваль, Б. Ліхачов, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Шевченко, Н. Щербо та ін.).

Особливо значущими для розвитку сучасної педагогічної науки є концепції естетичного виховання І. Зязюна, О. Семашко, М. Опанащука, Л. Масол, зміст яких розкриває функції та принципи організації естетичного виховання особистості дитини в сучасних середніх загальноосвітніх закладах. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження проблеми музично-естетичного виховання молодого покоління, зокрема учнів початкової школи.

Дослідник О. Михайличенко пропонує таке визначення терміна "музично-естетичне виховання": "Музично-естетичне виховання в Україні – це діалектична взаємодія інституцій створення, накопичення та збереження досвіду національного музичного мистецтва з процесами передачі цього досвіду із покоління в покоління у тісному суспільно-історичному та соціально-економічному зв'язках. Разом з тим це процес передачі та засвоєння особистістю емоційно-художніх образів українського, зарубіжного музичного та суміжних з ним мистецтв, які спроможні спонукати її до творчої діяльності та створення навколо себе життя, побудованого на кращих морально-етичних цінностях, що виробило людство" [1, с. 13].

Розвиток національної системи музично-естетичного виховання, яка сприятиме формуванню особистості, що буде прагнути змінювати своє життя на краще й жити за законами краси, вимагає урахування надбань усього багатвікового минулого, вивчення теорії та практики музично-естетичного виховання в минулому, опрацювання історичного та теоретико-

методологічного аспектів даної проблеми. Тільки таким шляхом можна забезпечити єдність, наступність і спадкоємність у вихованні поколінь.

Вивчення процесу становлення і розвитку музично-естетичного виховання в Україні було предметом наукових праць ще з середини XIX – початку XX століття. Педагоги, музичні діячі, композитори: С. Миропольський, А. Вахнянин, П. Сокальський, Д. Ахшарумов, В. Матюк, С. Людкевич та ін., усвідомлюючи важливість музичного мистецтва у вихованні молодого покоління та спираючись на результати глибокого вивчення особливостей культурно-історичного розвитку України, просвітницької та творчої спадщини українських діячів, а також історико-культурних надбань нашого народу, зробили вагомий внесок у розвиток теорії музичного виховання.

Друга половина XX – початок XXI століття є періодом радикального оновлення освіти, розвитку української культури, збагачення змісту, форм і методів музично-естетичного виховання, що пояснюється соціально-економічними, політичними й світоглядними зрушеннями в суспільстві.

Тому на сучасному етапі актуальними стали питання аналізу, осмислення процесу становлення та розвитку української системи музично-естетичного виховання в другій половині XX – на початку XXI століття, що дасть змогу ввести до активного наукового обігу сьогодення раніше невикористаних ідей та досвіду музично-естетичного виховання.

Мета статті – обґрунтувати важливість і необхідність дослідження проблеми музично-естетичного виховання учнів початкової школи в Україні в другій половині XX – на початку XXI століття.

У педагогічній і музикознавчій науці радянського періоду загальні питання історичного розвитку музично-естетичного виховання розглядали І. Анісімова, О. Апраксіна, Н. Добровольська, А. Каленіченко, Л. Коваль, Д. Локшин, Л. Масол, О. Ростовський, Г. Падалка, О. Рудницька, Т. Танько, Л. Хлебникова, Т. Цвелих, Г. Шевченко та ін. В роботах цих вчених міститься багатий фактичний матеріал, що розкриває тенденції та особливості музично-естетичного виховання в різних регіонах, на окремих історичних етапах.

Останнім часом з'явилося чимало наукових праць, присвячених аналізу педагогічних, просвітницьких та естетичних процесів в Україні. Так, О. Михайличенко значним і плідним періодом розвитку музично-естетичної творчості в Україні вважає XIX – початок XX століття. Вчений стверджує, що діяльність видатних композиторів цього періоду (В. Барвінський, А. Вахнянин, М. Вербицький, М. Вериківський, С. Воробкевич, П. Козицький, О. Кошиць, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, Б. Лятошинський, П. Ніщинський, Б. Підгорецький, Л. Ревуцький, П. Сокальський, Я. Степовий, К. Стеценко, Ф. Якименко та ін.), громадських діячів і письменників (Т. Шевченко, Б. Грінченко, М. Драгоманов, М. Грушевський, І. Франко, Леся Українка та ін.), музикознавців (М. Грінченко, В. Витвицький, К. Квітка, Ф. Колесса, С. Людкевич, Ф. Стешко, О. Хоминський та ін.), музикантів-виконавців (І. Алчевський, С. Крушельницька, М. Менцинський, О. Мишуга), окремих творчих спілок і товариств того періоду – Київське відділення Імператорського російського музичного товариства, "Боян" (Львів та інші міста), "Просвіта" (Київ), "Торбан" (Львів), "Союз співацьких і музичних товариств" (Львів), Київське літературно-артистичне товариство та ін. значно вплинули на розвиток теорії й практики музично-естетичного виховання молодого покоління [1].

У вивченні проблеми розвитку музично-естетичного виховання в Україні велике значення мають дослідження вчених, що аналізують процеси в історії української педагогіки в різні періоди (О. Адаменко, С. Бабишин, І. Борисов, М. Грищенко, М. Грищенко, М. Грушевський, О. Дзевєрін, М. Євтух, С. Золотухіна, І. Зязюн, Н. Калениченко, І. Кашула, М. Коваль, В. Курило, В. Кравець, О. Кондратюк, М. Левківський, О. Мазуркевич, О. Мишанич, Ф. Науменко, М. Ніжинський, Н. Ничкало, Л. Попова, В. Савинець, М. Стельмахович, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, Л. Юрченко, М. Ярмаченко та ін.

Досліджуючи проблему музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні, Л.М. Сбітнева відмічає, що у період розвинутого соціалізму в Україні важливими принципами теорії і практики музично-естетичного виховання були:

- масове залучення до естетичної діяльності всього народу;
- створення масового мистецтва, яке б сприяло самовідданій праці людини та розквіту держави [3].

Здобуття Україною незалежності стало початком нової ери в розвитку української нації, розквіту української культури, особливо музичного мистецтва, розвитку української музичної педагогіки. За останні роки музично-естетична наука збагатилася важливими дослідженнями, в яких здійснена історико-педагогічна реконструкція процесу музично-естетичного виховання дітей та молоді в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст., визначені його основні педагогічні засади та надбання, які стали основою сучасної концепції музичної педагогіки, накреслені шляхи подолання кризи в галузі музично-естетичного виховання, яка виникла в кінці XX століття.

Проте, відсутність значних досліджень, де б висвітлювалися етапи становлення та розвиток процесу загального музично-естетичного виховання учнів, зокрема початкової школи в контексті розвитку освітніх процесів в Україні в другій половині XX – на початку XXI століття створює протиріччя, яке виникає між сучасними та застарілими педагогічними ідеями й концепціями, між емпіричним досвідом практики музично-естетичного виховання минулого та сучасними змістовно-теоретичними підходами до цього процесу. Виникає необхідність подолання цих протиріч.

У зв'язку з цим, визначення історичних передумов, основних етапів розвитку та напрямів процесу музично-естетичного виховання учнів початкової школи в Україні в другій половині XX – на початку XXI століття, розкриття ролі музично-просвітницької діяльності видатних громадських діячів, композиторів, музикантів-виконавців, творчих об'єднань в Україні зазначеного періоду в становленні системи музично-естетичного виховання учнів початкової школи, обґрунтування теоретичних основ музично-естетичного виховання молодших школярів в сучасних загальноосвітніх закладах є необхідним і своєчасним.

В аспекті даної проблеми необхідним є здійснення історико-педагогічного аналізу теорії та практики організації процесу музично-естетичного виховання учнів початкової школи в Україні в другій половині XX – на початку XXI століття, визначення надбань зазначеного періоду, які стали основою сучасної концепції музичної педагогіки.

Реалізація мети вимагає вирішення таких завдань:

– визначити історичні передумови, основні етапи розвитку та напрями процесу музично-естетичного виховання учнів початкової школи в Україні в другій половині XX – на початку XXI століття;

– визначити основні форми організації та методи музично-естетичного виховання учнів початкової школи в Україні в другій половині XX – на початку XXI століття;

– розкрити роль музично-просвітницької діяльності видатних українських громадських діячів, композиторів, музикантів-виконавців, творчих об'єднань в Україні зазначеного періоду в розвитку системи музично-естетичного виховання учнів початкової школи;

– на підставі аналізу історико-педагогічного досвіду обґрунтувати теоретичні основи підготовки майбутніх учителів до музично-естетичного виховання учнів початкової школи.

Хронологічні межі дослідження охоплюватимуть другу половину XX – початок XXI ст. Досліджуваний період був часом розвитку та суттєвих змін в організації музично-естетичного виховання учнів початкової школи, теорії, методики та практики підготовки вчителів до педагогічної роботи з учнями зазначеного вікового періоду.

Нижня межа – друга половина XX століття – зумовлена активним розвитком музично-просвітницького руху та музичної освіти, реалізацією низки постанов Раді Міністрів Української РСР та Міністерства освіти УРСР, спрямованих на розвиток та активізацію музично-естетичного виховання учнів початкової школи, відкриттям перших факультетів початкового навчання у вищих педагогічних навчальних закладах.

Верхня межа – початок XXI століття – пов'язана із суттєвими змінами в політичному житті України, що вплинуло на організацію і становлення нової системи та зміст музично-естетичного виховання учнів початкової школи.

Таким чином, актуальність, теоретична та практична значущість вирішення окресленої проблеми, недостатня розробленість у науковій літературі зумовлюють необхідність її дослідження.

Використані джерела

1. Михайличенко О.В. Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.: дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.01 / О.В.Михайличенко. – Суми, 2007. – 397 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – 16 с.
3. Сбітнева Л.М. Музично-естетичне виховання дітей і молоді в Україні: проблеми й перспективи / Л.М. Сбітнева // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 15 (226), Ч. I, 2011.

Doroshenko T.

THE PROBLEM OF THE MUSICALLY AESTHETICALLY BEAUTIFUL EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN UKRAINE (SECOND HALF XX--BEGINNING OF XXI AGE) IS AS THE ARTICLE OF HISTORICAL AND PEDAGOGICAL RESEARCH.

This article is about the importance and necessity researching of the problem musically aesthetically beautiful education of primary school pupils in Ukraine at the second half of XX – at the beginning of XXI age.

Key words: *musically aesthetically beautiful education, primary school pupils, the conception of aesthetically beautiful education.*

Стаття надійшла до редакції 17.03.13